

קבצי הערות התמימים ואנ"ש בלקו"ש חלק ט"ו שיחה ב' לפרשת נח

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון קעה (תשמ"מ)

ב. בלקו"ש חט"ו פ' נח (ב) מבאר את הזוהר שבשנת ת"ר יפתח שערי החכמה למעלה, וכך למטה, שהפ"י בזה ביין חכמת התורה וכך חכמות העולם (ס' אשמורת הבקר לזוהר).

ויש להעיר מס' אמת ואמונה (עמ' לו): "ספרו לרבינו זצ"ל כי הרבי מווארקע זצ"ל הגיד דאיתא בזוה"ק שבשנת ת"ר יתפתחון תרעין דחכמתא, וכך הי' אלא שאז הי' ישראל בלתי ראויין לה נמסרה החכמה לחיצונים, ומזה בא שמאז נתחדשה להם הרבה חכמה בחכמת הטבע, וקילס רבינו זצ"ל ואמר להמספר לו כ"כ מרגניתא טבא הוא בידך וזה איזה ימים שהנך פה ולא הגדת לי".

אחד מהתמימים

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון צב (תשמ"א)

ט. במאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ע"פ ח"פ וז"ל: ענין התרבות חכ' חיצוני' אצל אוה"ע ומיעוט מתיקות התו' אצל ישראל לפי שזהו הגלות כ"ז שישראל יוחר בגלות יוחר מתמעט חכמת התו' פנימיותה, ובאומות מתרבה חכמתם. וזהו שבימי התנאים שהיו חכמים מופלגים בפנימיות התורה לא הי' חכ' באומות כ"כ כמו עכשיו וד"ל, עכ"ל.

ויש להעיר מלקו"ש חט"ו שיחה נח (ב) בארוכה, שבדורות
האחרונים הי' התגלות יתירה בחכמת התורה, דפנימיות התורה,
כידוע, וכמו"כ הי' התפתחות יתירה בחכמות העולם, ומבאר שם
הקשר בין התפתחות דחכמות העולם עם התגלות להבדיל דפנימיות
התורה, ואין שזה הכנה ל"יתחקן עלמא לאעלא בשביעאה". עיי"ש
באריכות, וצ"ע.

ולהעיר מהביאור שלאח"ז שם בענין הנ"ל.

ישראל שמעון קלמנסון
-ישיבה גדולה ניוהייזון-

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון שנב (תשד"מ)

ד. בלקו"ש חט"ו שיחה ב' לפ' נח (ע' 42) וז"ל:

" . . שטייט אין זהר: "ובשית מאה שנין
לשתיאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי
דחכמתא לתתא ויתחקן עלמא לאעלא בשביעאה
כו" . . "

דער פירוש פון די צוויי ענינים "תרעי
דחכמתא לעילא, ומבועי דחכמתא לתתא"]וועלכע

זיינען מרומז אין פסוק הנ"ל: "נבקעו כל מעיינות
תהום רבה (מבועי דחמחא לחתא) וארובות השמים
נפתחו (תרעי דחמחא לעילא)" איז: "חכמתא לעילא"
מיינט חכמת התורה, און "חכמתא לחתא" - חכמות
העולם; "עכ"ל.

ולכאורה צ"ב איך זה מתאים עם המבואר בספר
"מאמרי אדה"ז הקצרים" (ע' תפ) וז"ל: "ענין
התרבות חכ' חיצוני' אצל אוה"ע דמיעוט מתיקות
התו' אצל ישראל לפי שזהו הגלות כ"ז שישראל יותר
בגלות יותר מתמעט חכמת התו' פנימיותה, ובאומות
מתרבה חכמתם. וזהו שבימי התנאים שהיו חכמים
מופלגים בפנימיות התורה לא הי' חכ' באומות כ"כ
כמו עכשיו וד"ל".

ולכאו ^{24/08/2018} מלקו"ש הנ"ל משמע שהטעם שנתרבה
חכמת האומות הוא משום שנפתחו כל מעיינות תהום
רבה - מבועי דחמחא לחתא - היינו חכמות העולם,
ובמאמר הנ"ל מבואר שהטעם הוא משום הגלות, שכ"ז
ישראל יותר בגלות יותר מתמעט חכ' התורה
פנימיותה, ובאומות מתרבה חכמתם.

מנחם מענדל בעגון

בכל דרכיך דעהו של מעשיך לש"ש

הרב שלום האריטאנאוו
≈ משפיע בישיבה ≈

בלקו"ש חט"ו ע" 44 ואילך מביא מ"ש בזהר דבשית מאה שנין לשיתתא יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה, ומבואר שם השייכות דחכמת הטבע לחכמת התורה בכמה אופנים, ומהם: א) שההתפתחות דחכמות העולם משמשים דוגמא לעניני תורה וכמו הכח שישנו בטבע העולם שקול האדם גם לשהוא מדבר במקום בעולם, הנה תיכף ומיד נשמע בריחוק מקום, עד קצוי ארץ לבנה וכו' ע"י טעלפאן" ויתירה מזו ע"י "ראדיא", ולאחרונה, גם: יכולים לראותו וכל תנועותיו - וענין זה נותן ציור מוחשי בהענין של, להבדיל, "עין רואה ואוזן שומעת". ב) יתירה מהנ"ל: אמיתית הכוונה של ההתפתחות דחכמות אלו הוא, כאשר משתמשים בחכמות העולם עצמן בשביל ענין התומ"צ. ולדוגמא: כאשר משתמשים בראדיא בשביל להפיץ פנימיות התורה, שע"י נשמע ונלמד ענין של פנימיות התורה בגשמיות ובכל קצוי תבל. ע"כ תוכן הביאור דשני אופנים אלו (ועי"ש עוד ביאור שלישי).

ולכאורה צריך ביאור: מבואר בכמה שיחות החילוק בין "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" ל"ובכל דרכיך דעהו": דוכל מעשיך יהיו לשם שמים הוא רק מה שמשתמש בהדבר הגשמי בשביל אלקות, אבל בזה עצמו אינו רואה שום אלקות, משא"כ "ובכל דרכיך דעהו" הוא נעלה יותר, מה שיודע אלקות מהדבר הגשמי עצמו, שמהגשמי עצמו הוא ישיג אלקות. ועפ"י צריך להיות גם כאן להיפך: דזה שמשתמש עצמו ב"ראדיא" בשביל להפיץ חסידות ה"ז ביחס להרדיא דוגמת וכל מעשיך יהיו לשם שמים; משא"כ זה שע"י מבין את הענין ד"עין רואה ואוזן שומעת" ה"ז ביחס להרדיא דוגמת הענין ד"ובכל דרכיך דעהו", שהוא נעלה יותר מ"ובכל מעשיך יהיו לשם שמים", ובהשיחה מבואר להיפך שענין נעלה יותר?

ואולי י"ל דאה"נ האופן הראשון הוא "ובכל דרכיך דעהו" והאופן השני הוא "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", אלא שבפרט אחד "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", הוא נעלה יותר, מצד הכוונה **דתומ"צ**, וכמבואר בארוכה בקונטרס ג' תמוז ה'תשמ"ט, עיי"ש בארוכה.

ולהעיר שעפ"י מבואר ג"כ מה ש"בכל דרכיך דעהו" הוא פסוק בתושב"כ, משא"כ "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" הוא מאמר חז"ל, תושבע"פ. ולכאורה תושבע"פ מוסיפה על תושב"כ.

תיקון טעות - בדא"פ

הת' אלחנן יהודא ליב שי' רייצעם
תלמיד בישיבה

בלקו"ש חט"ו בשיחה ב' לפ' נח סעי' וא"ו, בפסקה המתחלת "און אזוי", כתוב
"וויבאלד אז דער זוהר פארדינט די התפתחות פון חכמות העולם מיט דער התגלות פון
(פנימיות) התורה און ניט 'לאעלא בשביעאה'...".

ולכאורה צ"ל 'און מיט 'לאעלא בשביעאה' ולא ניט. ועצ"ע.

יתפתחון תרעי דחכמתא

הרב יהודה ליב שפירא

ראש הישיבה - ישיבה גדולה, מיאמי רבתי

בלקו"ש חט"ו פ' נח (ע' 42) מביא מ"ש בזהר (ח"א קיז, א) בקשר להפסוק (נח ז, יא) "בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו": "ובשית מאה שנין לשתיאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה כו" (שבשנות שש מאות שנה של אלף הששי יפתחו שערי חכמה שלמעלה ומעיינות החכמה דלמטה והעולם יתתקן להכנס לאלף השביעי).

ומפרש שם ש"חכמתא לעילא" הכוונה לחכמת התורה, ו"חכמתא לתתא" הכוונה לחכמות העולם. ומבאר איך שבסביבות שנים אלו נתגלה פנימיות התורה, וגם בערך באותו זמן התפתחו הרבה חכמות העולם.

ואח"כ מקשה וז"ל: "וצלה"ב: בשלמא מה שהתגלות של פנימיות התורה ה"ה הכנה "לאעלא בשביעאה", הוא מובן, כי היות ובימות המשיח יופעל הענין ד"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", מתאים, שלפני זמן זה, כהכנה לזה, יהי' גילוי פנימיות התורה שהוא "מעין" תורתו של משיח; אבל איזה שייכות יש להתפתחות והתגלות חכמות העולם עם "לאעלא בשביעאה"?

יתירה מזו: מזה שהזהר מביא ב' הענינים בחדא מחתא הרי מובן שיש קשר ביניהם - שזה גופא שאז יותחל התגלות חדשה בחכמת התורה (כהכנה לימות המשיח) זה "גורם" התפתחות חכמות העולם - וצריך להבין: מהו הקשר ביניהם, הרי חכמות העולם הן באין ערוך פחות (לתתא) מחכמת התורה (לעילא) ובפרט פנימיות התורה? עכ"ל.

וצע"ק קושייתו - דהנה בלקו"ש חכ"ו שיחה א' לפ' יתרו מבאר כ"ק אדמו"ר זי"ע בארוכה בענין מה שהרמב"ם מבאר בד' הפרקים הראשונים מהל' יסוה"ת כו"כ פרטים ב"מעשה מרכבלאה" וב"מעשה

בראשית", שזהו לפי שידיעת ב' דברים אלו ה"ה בכלל מצות ידיעת השם, וכפי שמעתיק שם מ"ש ה"פירוש" על הרמב"ם (בריש הל' יסוה"ת) "ונכלל תחת ידיעת שתי מצות אלו [לידע שיש שם אלוקה, שאין עמו א-ל אחר] ענין מעשה בראשית ומעשה מרכבה שמדיעתם יודעו הראיות על מציאות הבורא ושהוא לבדו ראשון וצור לכל".

וממשיך אח"כ לבאר שזהו הפירוש במ"ש הרמב"ם בסיום ספרו "ובאותו הזמן כו' לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם" - שב' לשונות אלו [א] ויודעים דברים הסתומים. (ב) וישיגו דעת בוראם] מכוונים לב' הענינים דלעיל, מעשה מרכבה ומעשה בראשית, כי "דברים הסתומים" בלי ביאור והוספה שאירי אודות הבורא, הכוונה ל"מעשה בראשית", כי הם "דברים עמוקים" (לשון הרמב"ם שם פ"ד ה"י), שהם חלק מהבריאה שאין רואים תוכנם והחשיבות שלהם בעיני בשר, כ"א שהם ענינים נסתרים "דברים עמוקים" שצריכים "דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בוריין" (רמב"ם שם הי"א), ולכן קוראם הרמב"ם "דברים הסתומים".

משא"כ "וישיגו דעת בוראם", ה"ה הענינים דמעשה מרכבה.

שמכ"ז נמצא שא' מהענינים שיהי' בימות המשיח הוא ההשגה דמעשה בראשית, שישגיגו עומק סודות הטבע שזהו "חכמות העולם" - החכמה להבין עמקי טבע העולם, הסודות דמעשה בראשית.

וא"כ צע"ק מה שמקשה בשלמא גילוי פנימיות התורה ה"ז הכנה למשיח, כי אז יהי' "מלאה הארץ דעה וגו'", "אבל איזו שייכות יש להתפתחות והתגלות חכמות העולם עם לאעלא בשביעאה", הרי יש שייכות ביניהם כי באלף השביעי יהי' גילוי השגת מעשה בראשית, ולכן כהכנה לזה צ"ל גילוי חכמות העולם, שענינם הוא השגת סודות הטבע, מעשה בראשית.

ואולי י"ל דכוונת קושיתו היא ע"פ מה דמובן שאין ב' ענינים אלו - ידיעת מעשה מרכבה (אלקות) וידיעת מעשה בראשית (טבע) - כפי שיהיו לע"ל, שוים, כי סו"ס אין שום ענין אלקי בידיעת סודות הטבע מצ"ע, ואין זה גופא חלק ממצות ידיעת ה', כ"א ש"מדיעתם יודעו הראיות על מציאות הבורא ושהוא לבדו ראשון וצור לכל", היינו שכל מה שיודע יותר מעומק עניני הטבע מבין יותר גדלות מי שברא דברים

אלו (ע"ד המבואר בהרבה מקומות בדא"ח בענין ההתבוננות ב"מה רבו מעשיך ה' ומה גדלו מעשיך ה'").

[ונכדברי כ"ק אדמו"ר כשהתפתחה החכמה שאפשר להגיע לירח, והרבה נתבלבלו שכאילו בנ"א יכולים להגיע לגבולות הבורא וכו'. ואמר אז הרבי שאדרבה ככל שמתפתחת חכמת הטבע, ה"ז מראה יותר גדלות מי שברא הטבע, כמובן].

משא"כ ידיעת מעשה מרכבה זה גופא עניין ידיעת ה'.

ולכן אף שלע"ל ידעו דברים הסתומים, מעשה בראשית, מ"מ אין זה "ענינו" של ימות המשיח, ויצטרכו לזה רק כי זה מביא לקיים יותר טוב את "ומלאה הארץ דעה את ה'", היינו שזהו כעין "הכשר" להענין העקרי דימוה"מ. משא"כ ידיעת מעשה מרכבה, זהו "ענינו" של ימוה"מ, כי זה גופא הוא קיום "ומלאה הארץ דעה את ה'".

וזהו תוכן הקושיא: מה שצריכים הכנה לפני ביאת המשיח, זה רק בנוגע להדבר שזהו "ענינו" של ימוה"מ. משא"כ בדבר שיהי' אז רק כהכשר לעיקר הענין, לזה אי"צ להתכונן לפני הזמן. ולכן מקשה שבשלמא גילוי פנה"ת ה"ה הכנה לימות המשיח, אבל איך הוה גילוי חכמות העולם הכנה לימות המשיח.

ומטעם זה מדגיש בהקושיא שבגילוי פנה"ת מובן איך שזהו הכנה לימוה"מ כי זהו "מעין" תורתו של משיח. - כי זהו כל תוכן הקושיא, שרק בנוגע לדבר שהוא "ענינו" - תורתו - של משיח, מתאים לומר שצריכים הכנה לזה, משא"כ בדבר שאי"ז "ענינו" (תורתו) של משיח, אינו מובן למה צריכים זה כהכנה (אף שגם זה יתגלה בימוה"מ).

"חכמתא לתתא"

הרב יוסף שמחה גינזבורג

רב אזורי - עומר, אה"ק

בזוהר ח"א (וירא, קיז, א) איתא: "ובשית מאה שנין לשתיאתא יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה". ובלקוטי שיחות חט"ו (עמ' 42) מובא הפירוש ש"חכמתא לעילא" היא חכמת התורה, ואילו "חכמתא לתתא" הן חכמות העולם, עיי"ש.

ושם בהערה 4 צויין המקור לפירוש זה: "ס' אשמורת הבוקר (לר' משה ב' אברהם קאשטרו ס"ט) לזהר".

ספר זה נמצא במאגר 'אוצר החכמה'. ויש להעיר:

בשער הספר (שאלוניקי, שנת ויהי באשמורת הבקר' לפ"ק [=תרי"ב]) כתוב, שמחבר הספר הוא הרב יאודה [=יהודה] בן מוהר"ר שלמה הכהן, והמו"ל הוא ר' משה ב' אברהם קאשטרו ס"ט. א"כ יש לכאור' לתקן עפ"ז בלקו"ש שם.

באטלס 'עץ חיים' כרך ט עמ' 52 (מס' 278) מובאים על המחבר הפרטים דלהלן: הרב יהודה בר אברהם שלמה הכהן. מחכמי אר"י, מגדולי מקובלי דורו. בערוב ימיו בשנת תר"ז, יצא מירושלים, בשליחות לטוניס ונפטר שם בשנת תר"י. ספריו: 'אהלי יהודה' - חידושים על הרמב"ם כסדר א"ב ופירוש שורשי הדינים על פי הראשונים והאחרונים; 'אשמורת [ה]בקר' - ביאורים על הזוהר.

פירוש זה נמצא שם בדף ר עמ' (טור) ד, וז"ל השייך לענייננו: "ואמר ובשית מאה שנין, לומר והוא שיתחיל לתקן בחינת מלכות כמו יום הש"ר - לפי דבריו לעיל סוף טור ג, הכוונה ליום הושענא רבה, שהוא התיקון לכללות המלכות], באותה שעה יתפתחו תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא, ולא לענין חכמת התורה קאמר, אלא עיקר דבריו הם

(1) בשם הספר במקורו, תיבת 'הבקר' חסר וא"ו.

(2) ב'אוצר הספרים - בן יעקב' אות א' מס' 401, מצייין: שאלוניקי, תקע"א.

(3) בצירוף סימני פיסוק.

דיתפתחו מבוועי דחכמה לתתא לתקון העולם כמו (ודבר זה אין תמיה, כי כן צריך להיות, דדבר שניתקן למעלה בקדושה ואורות גדולים, בעולם השפל זה יהיה התיקון כעין דברים אלו, ויש סוד גדול ואיני רשאי להאריך עוד) ^{אוצר החכמה} כמה חכמות שעושין הלועזים לתקן העולם שיהיה העולם בנחת, וכן בתקון בנינים נאים, ^{קמחמחמח} ויתחיל לתקן עלמא לאעלא בשביעי, שהוא יום שבת, יום מנוחה...”.

שם מח"ס "אשמורת הבוקר"

הת' אוריה שיחי' משה
תלמיד בישיבה

יהושע טייטלבוים

בלקו"ש חט"ו¹³⁵ בשיחה לפ' נח על הפסוק¹³⁶ "בשנת שש מאות שנה לחיי נח", מביא הרבי מש"כ בזוהר¹³⁷ על פסוק זה: "ובשית מאה שנין לשתיתאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא" כו'.

ומביא הרבי בשיחה, שהכוונה ב"חכמתא לעילא" היא לחכמת התורה ואילו "חכמתא לתתא" היא ל"חכמות העולם". ובהערה 4 בשולי העמוד צוין פירוש זה לספר "אשמורת הבוקר" לרבי משה בן אברהם קאשטרו ס"ט.

כן הוא בלקו"ש חט"ו בדפוס הראשון – מוצש"ק ט"ו ר"ח שבט תש"מ. אבל לאחר בירור נמצא, שר' משה בן אברהם קאשטרו אינו מחבר הספר. ואכן, החל מההוצאה הבאה¹³⁸ תוקן הדבר ונוסח הערה 4 הפך להיות: "ס' אשמורת הבוקר (שאלוניקי תרי"ב) לזהר¹³⁹".

¹³⁵ עמ' 42.

¹³⁶ בראשית ז, יא.

¹³⁷ ח"א קיז, א.

¹³⁸ מוצש"ק ט"ו בשבט תשמ"ז.

¹³⁹ ראה בנושא זה בספר "איש החינוך" (להרה"ח רא"מ זילברשטרום) עמ' 448-449.

ועפ"ז יש לתמוה שבהתוועדויות דשנת תשמ"ז¹⁴⁰ ב"ברכת כ"ק אד"ש ערב יוהכ"פ
בביהכנ"ס אחר תפילת מנחה" הובא ענין זה מ"ש בזהר על הפסוק בנח: "בשנת שש
מאות שנה..." וכפירוש המפרשים, צוין בהערה 143 נוסח ההערה כפי שנדפס בטעות
בהוצאה הראשונה. וכן נדפס בנוסח זה בספר השיחות תשמ"ז¹⁴¹.

¹⁴⁰ ח"א, נדפס ערב חג השבועות תשמ"ז.

¹⁴¹ ח"א (נדפס כ"ף מנ"א תשנ"ח), עמ' 15 בהערה 144.

הערת הרב א"מ זילברשטרום על השיחה (נדפס בספר מן המעיין)

לקוטי שיחות

חלק ט"ו (נח) ע' 42 ס"א. 'ומבועי חכמתא
לתתא'

- 'לתתא' דוקא הוא חכמות בעולם,
אבל חכמה תתאה היא החכמה דמעשה
בראשית - במאמר כ"ק אדמו"ר יום ב'
דחג השבועות תשכ"ד, ובספר המאמרים
תשכ"ד שם ע' רלה הערה 68 כל המקורות
לזה, החל מתורת חיים בראשית בתחילתו.